

आठ इस्त्रायली कविता

अनु.
विकास
पालवे

इस्त्रायलमधील कवींनी हिब्रू भाषेत लिहिलेल्या या कविता विविध अनुवादकांनी त्यांचा इंग्रजीत अनुवाद केला आहे. स्वतःच्याच देशातील सरकार जेव्हा पॅलेस्टिनीवर अत्याचार करतं, त्यांचे मानवी हक्क राजरोसपणे पायदळी तुडवतं, लहान मुलं, वृद्ध, स्त्रिया यांचीदेखील पर्वा केली जात नाही आणि कधीकधी त्यांना अगदी टिपून मारलं जातं, अशावेळेला आपल्याच सरकारच्या विरोधात आवाज उठवणं (जेव्हा ही सगळी कृत्यं देशभक्तीच्या नावाखाली केली जात असतात), त्यांच्या दडपशाही करणाऱ्या कृत्यांची थेट निंदा करणं, त्यांच्या हिंसक कारवायांविरोधात राष्ट्रीय-आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील व्यासपीठांवरून बोलत राहणं तसेच आपल्या सर्जनशील लेखनातून त्याची उघड आणि प्रच्छन्न अशा दोन्ही मार्गांनी अभिव्यक्ती करणं हे कोणत्याही काळातील प्रामाणिक कवीचं प्रमुख कर्तव्य होऊन बसतं. पॅलेस्टाईनमधील धगधगत्या अनुभवांची अभिव्यक्ती पॅलेस्टाईनमधले कवी तर करणारच पण ज्या देशातमुळे ही ससेहोलपट त्यांच्या वाट्याला आलीय त्या देशातील कवी या विरोधात काही वक्तव्य करतात की नाही, हे समजून घेणं महत्त्वाचं आहे. आणि आपल्याच सरकारच्या हडेलहप्पी धोरणांच्या विरोधात तसेच पॅलेस्टाईनवरच्या हल्ल्यांनंतर तिथल्या लोकांची जी फरफट होते त्याबद्दलही इस्त्रायलमधील बहुतांश कवी आपल्या कवितांतून व्यक्त होतात. आपल्या नावाने होणाऱ्या या हल्ल्यांचा ते तीव्र शब्दांत निषेध करतात. पॅलेस्टिनी नागरिकांना जे सतत भीतीच्या सावटाखाली जगावं लागतं आणि प्रत्येक हल्ल्यानंतर काही ना काही गमवावं लागतं त्या जगण्याचं हे कवी अतिशय संवेदनशीलतेने आणि सहानुभावाने चित्रण करतात. त्यासाठी इतिहासात घडून गेलेल्या अनेक हिंस्र घटनांचे संदर्भही काही वेळेला दिले जातात. नृशंस हल्ल्यांत बळी पडलेली लहान मुलं, आया यांच्यावर अनेकांनी स्वतंत्र कविता लिहिल्याचे दिसून येते. यातल्या काही कवितांत पॅलेस्टिनी नागरिकांना जे सहन करावं लागतंय त्याला आपणच जबाबदार आहोत, अशी भावना प्रबळ झाल्यामुळे येणारी शरमेची आणि हताशेची भावना व्यक्त झाली आहे. ही शरम वार्ड कृत्यं केल्यानंतर जाणवणाऱ्या पश्चात्तापाच्या भावनेतली नाही तर आपली नैतिक जबाबदारी नीट पार पाडता न येण्याच्या अपराधी व पराभूत भावनेतली ही शरम आहे.

इस्त्रायलमधील कवींच्या अशा स्वरूपाच्या कविता वर्षानुवर्षे दडपल्या गेलेल्या समूहाच्या वेदनांशी आपला परिचय करून देतात. त्यांचं सतत अस्थिर जगणं, हातांत शस्त्रं घेणं, आत्मनाशाची खात्री असणारा दहशतवादाचा मार्ग पत्करणं या सगळ्या बाबी समजून घ्यायला मदत करतात. आणि शेवटी माणसांना अशा दयनीय पातळीवर आणणाऱ्या व्यवस्थेविरोधात ठाम भूमिका घेण्याची निकडही स्पष्ट करतात.

आरयेह सिवान

मी निषेध करतो

(सोबतच्या छायाचित्रावरील भाष्य)

मी माझ्या पुस्तकांवरील धूळ झाडतो
छोट्याशा टी-शर्टने, जुनं टी-शर्ट
जे कधीतरी माझ्या मुलाचं होतं. इथे या
उन्हाळ्यात मागल्या उन्हाळ्यापेक्षा खूप धूळय,
आणि या धुळीचे घटकही वेगळे आहेत :
या धुळीत मिसळलेयत रंग आणि प्लास्टरचे तुकडे
कदाचित जी घरं उद्ध्वस्त केली गेली तिथूनच हे
तुकडे
आले असतील. काहीही असो तासाभराच्या
झाडलोटीनंतर
विविध रंगांच्या छटा उमटल्यायत कपड्यावर.
साधारणपणे
मी विचार केला असता जोसेफचा
दैवी देणगी प्राप्त असलेला आणि सुंदर मुलगा, हुशार
मुलगा ज्याला ठाऊकय
कसं सोडवायचं स्वतःला सराईतपणे
त्याच्या घरावर कोसळणाऱ्या प्रत्येक संकटापासून,
तो मुलगा स्वप्न पाहायचा गव्हाच्या सुडीचे
तो मुलगा जो गेला होता शिकमला*
मेंढ्या राखायला. पण आज
मला विसरताच येत नाही शिकममधल्या एका वेगळ्या
सुंदर मुलाचं
छायाचित्र : हा बघा तुमच्या समोर आहे, पडलाय
निश्चेष्ट,
आणि त्याच्या छाताडात दिसत असलेलं छिद्र
रानटी जनावराच्या दातांमुळे पडलेलं नाहीय.

* शिकम - आधुनिक काळातील पॅलेस्टाइनमधील शहर.

ताल नित्ज्ञान

खान युनीस

मांजरीला ओरडलं जाईल आणि हाकलून दिलं जाईल
बाल्कनीत,
माझ्या मुलाच्या हातावरील ओरखड्याचं चुंबन घेतलं
जाईल,
पण तुमच्या लहान मुलाला माहीतय भीती
जी कुठल्याही चुंबनाने पुसली जाणार नाही.
कुटुंबाच्या गर्वाचा विषय! तो फक्त दोन वर्षांचा आहे
आणि आताच त्याला ठाऊकय
त्याच्या आईला धोक्याची सूचना कशी द्यायची
जेव्हा बंदुकीच्या गोळ्या उडून घरात येतील
तेव्हा हातपाय पोटात घेऊन कसं खाली वाकायचं.
“ज्या खिडकीतून वारा येतो सरपटत
ती बंद करा आणि खाली पडून झोपा”
तुम्ही उद्धृत करता कोणाच्यातरी ओळी, पण
आमच्या कार्यक्षम बंदुकीच्या गोळ्या भेदतात दारं,
भिंती,
खिडकीची तावदानं. आता गोळ्यांनी छिद्र
पाडलेली पाटी ज्यावर तुम्ही
भाबडेपणाने लिहिलं होतं :
सावधान! इथे कुटुंबं राहतात!
हेलकावे घेते वाऱ्यासोबत
दरम्यान छिद्र पडलेल्या बंबातून, पाणी
घरंगळतं घराच्या गालांवरून

मीर विसलेटीयर

सुनीत : रक्ताला कबुली द्यायला लावण्याच्या विरोधात

जर एखाद दिवशी मी मेलो तरुण मारेकऱ्याच्या बंदुकीच्या गोळीने
पॅलेस्टिनी तरुण जो उत्तरेकडील सीमा ओलांडतो
किंवा त्याने फेकलेल्या हातबाँबच्या स्फोटात,
किंवा बाजारात मी काकडीची किंमत पाहत असताना
झालेल्या बॉम्बस्फोटात, तुम्ही हिंमतही करू नका म्हणण्याची
की माझं रक्त परवानगी देतंय तुम्हाला तुमच्या चुकांचं समर्थन करायला
की माझे छिन्नभिन्न डोळे पाठिंबा देतायत तुमच्या आंधळेपणाला
की माझे बाहेर फेकली गेलेली आतडी सिद्ध करतायत की अशक्यय
त्यांच्याशी सामोपचाराची बोलणी करणं की शक्यय केवळ
त्यांच्याशी बोलणं बंदुकींच्या साहाय्याने, चौकशी-खोल्या, तुरुंग
हकालपट्टी, जमिनी ताब्यात घेणं, दूषणं, लोखंडी मुठी, पाषाण हृदय
जे विचार करतं की यामुळे अॅमोराईट्सना१ हाकलून दिलं जातंय, उद्ध्वस्त केलं जातंय अमालेकाइट्सना२
रक्ताला झिरपू द्या धुळीत; रक्त रक्त आहे, शब्द नाहीय.
भयानक आहे - मथथड हृदयाच्या साम्राज्याचा भ्रम.

१. अॅमोराइट - इ. स. पू. २६००-१७००च्या दरम्यान सिरिया, पॅलेस्टाइन, इजिप्त वगैरे प्रदेशांत राहणाऱ्या सेमिटिक भटक्या जमाती.
ह्या बहुतरुण काननच्या म्हणजे पश्चिम पॅलेस्टाइनच्या प्राचीन रहिवासी असाव्यात. पश्चिम पॅलेस्टाइन हा प्रदेश युरोप, आफ्रिका व
आशिया यांच्या मध्यावर असल्याने तेथे अनेक जमातींचे मिश्रण होऊन हा मिश्रवर्णाचा समाज तयार झाला असावा.
२. अमालेकाइट - प्राचीन काळापासून इस्रायलमध्ये राहत असलेली जमात, असं वर्णन 'जुन्या करारा'त आहे. दक्षिण काननच्या
कृषी पट्ट्यात भटक्यांचं जीवन जगणारी जमात म्हणून ओळखली जाते.

तुविया न्यूबेनर

आम्हाला जे हवं होतं ते हे नाहीय

आम्हाला जे हवं होतं ते हे नाहीय, नाही, नाही, हे नाही.

त्यांच्याशिवाय आम्ही कोण आहोत आणि कशासाठी?

आम्हाला हे नको होतं, नाही, हे नाही, आम्हाला वाटलं नव्हतं की हे असं होणार आहे :

जमीन कशी काय फक्त गिळत राहते... गिळत राहते...

रामी सारी

सैनिक

आपल्या मागे काय शिल्लक आहे, आपण काय
सोडून जाणार आपल्यामागे?
दीर्घ शोक करणाऱ्या जमिनी
शांत ऑलिव्ह वृक्षांनी व्यापलेल्या,
मशिदींची सावली क्षितिजावर, धुरांनी भरलेलं आकाश.
दूरवरच्या रस्त्यांवरून
उद्ध्वस्त झालेल्या बाँबगोळ्यांनी
एक थकलेली फौज हलतेय : विनाशाची साधनं
आणि मागे तरुण सैनिक. आपल्याला आठवत नाहीत
सुंदर गाणी जी कधी काळी आपल्याला मुखोद्गत
होती.
संघर्षशील भूतकाळात
निळी खमीसं आणि लाल झेंडे, एकाच कापडात
रूपांतरित झाली
खोटेपणाच्या. आम्ही ज्या डोंगरावर
उभे राहायचो तिथून, तुम्ही पाहू शकता
विनाशाची रहस्यं, कधीकधी
आम्हाला अजूनही आश्चर्य वाटतं का आम्ही भर देत
होतो सांभाळण्यावर
एक मानवी प्रतिमा जी आम्ही हरवून बसलोय.

आहरॉन शबताई

वैमानिकासाठी

जेव्हा तू पुढच्यावेळी वर्तुळ काढशील
तुझ्या विमानाच्या साहाय्याने
जेनीनवर *
वैमानिका, आठव लहान मुलं
आणि वृद्ध स्त्रिया
त्या घरातील ज्यांवर तू हल्ले करून ती पेटवतो
पसरव चॉकलेटचा थर
तुझ्या मिसाइलच्या कडेने
आणि प्रयत्न कर अगदी नेमकं असण्याचा
अशा प्रकारे त्यांच्या आठवणी गोड होतील
जेव्हा भिंती ढासळायला सुरुवात होईल.

* जेनीन - पॅलेस्टाइनमधील एक शहर.

दाहलिया राविकोविच्

एक आई चालतेय समोरून

एक आई चालतेय समोरून तिच्या उदरात मृत बाळ
घेऊन.
हे बाळ अजून जन्माला आलेलं नाहीय.
त्याच्या जन्माच्या दिवशी, मृत बाळ जन्म घेईल
पहिल्यांदा डोकं, मग पाठ आणि ढुंगण
आणि ते हलवणार नाही त्याचे हात

किंवा रडणार नाही त्याचं पहिलं रडणं
आणि ते त्याच्या दुंगणावर चापटी मारणार नाहीत
किंवा त्याच्या डोळ्यात थेंबही टाकणार नाहीत
आणि ते त्याला लपेटून घेणार नाहीत
त्याला अंघोळ घातल्यानंतर.
तो जिवंत बाळासारखा अजिबात असणार नाही.
आणि त्याची आई शांत आणि गर्वोन्नत असणार नाही
त्याला जन्म दिल्यानंतर
ती त्याच्या भविष्याबाबतही चिंताग्रस्त नसेल,
ती स्वतःला विचारणार नाही की ती कसं संगोपन
करेल त्याचं
आणि तिच्याकडे पुरेसं दूध आहे का
आणि पुरेसे कपडे
आणि ती कशी काय सामावून घेणार आहे आणखी
एक पाळणा तिच्या खोलीत.
बनण्यापूर्वीच संपवून टाकलेलं
हे बाळ पूर्णपणे गुणी आहे
त्याला मिळेल त्याची स्वतःची लहानशी कबर
दफनभूमीच्या टोकाला
आणि एक लहानसा आठवणींचा दिवस
आणि खूपच तुटपुंजं काही त्याची आठवण राहिल
असं.
हा एका बाळाचा इतिहास आहे
जे मारलं गेलं त्याच्या आईच्या उदरात
१९८८ सालच्या जानेवारीत,
राष्ट्रीय सुरक्षेच्या कारणास्तव.

रॅमी दित्झॅनी

आक्रोश कर प्रिय देशा

मी रडतो माझ्या बांधवांसाठी ज्यांना हृदय नाहीय
स्वतःचं रडण्यासाठी :
मी पाहिलंय तुला तुझ्या कुरुपतेसह हिणकस झालेला
तुझ्या उन्मत्ततेत
गोळा केलेला जमाव राष्ट्रभारणीआधीची गर्दी
राष्ट्र ज्यात बंधुभाव नाही एकत्र असणं नाही परोपकारी
वृत्ती नाही
मानवजातीप्रती प्रेम नसलेलं राष्ट्र.
माझी मायभूमी झालीय माझ्यासाठी परकीय भूमी जीवर
चालतो मी शरमेने
मी माझ्याच देशबांधवांसाठी अनोळखी झालोय
मी झालोय भांडखोर, भांडणांचं मूळ
कडवट, पराभूत माणूस. मी माझ्यासाठीच किळसवाणा
झालोय.
तू परतलास आश्रयासाठी दिलेल्या जमिनीवर जिच्याप्रती
तुझे पूर्वज
आधीच निराश झाले होते -
आणि तू त्यांना हुसकावून लावशील का
ज्यांनी चुकवले होते तलवारींचे वार?
तू भरवसा ठेवलास तुझ्या तलवारींवर,
तू प्रचंड प्रमाणात तिरस्कार केलास,
तुझे कान बंद झालेयत दडपल्या गेलेल्यांच्या
किंकाळ्यांप्रती
आणि ही जमीन, तू मालकी मिळवणार आहेस का या
सर्व जमिनीवर?
म्हणून, पाहत राहा
दिवस भरत आलेत

(या कवितांचा अनुवाद करताना जयप्रकाश सावंत यांनी मोलाचे
सहकार्य केले. त्यांचे आभार.)